

МИХАИЛ САДОВЯНУ ДЕН КАТО ВСЕКИ ДРУГ

Превод от румънски: Димитър Ангелов, 1980

chitanka.info

В нашата махала на високото, в къщичка, каквито са всички други наоколо, живее господин Григоре Лацку, дребен чиновник в префектурата.

По-нагоре и по-надолу от Григоре Лацку живеят други чиновници — едни в кметството, други в полицията, трети в съда или на други места. Всеки със свой дом и стопанство, и няма двор, в който да не растат поне няколко плодни дръвчета и да няма малка зеленчукова градина, в която работи добрата, трудолюбива стопанка.

Къщата на Лацку има две стаи и кухничка. На двукрилите прозорци цъфтят всякакви видове цветя: теменужки, мушкато, шибой, бегонии, индрише, гледани много грижливо, за да не каже нито един минувач „гледай какви голи прозорци, сякаш къщата е запустяла“. В едната стая са натрупани столовете и канапетата от зестрата, украсени с пъстри дантели, покрити с калъфи, за да ги предпазят от всичко, което би могло да го повреди. На тях не сяда никои. За гостите има специални сламени столове, наредени около кръглата маса. На средата на масата стои от години една вълнена покривчица, а върху нея блести изрядно чиста лампа. Лампата е от млечно бяло стъкло, а крачето ѝ е потънало във вълнената покривчица. Шишето проблясва в студения полумрак на стаята. Госпожа Луца Лацку поглежда през прозореца, между цветята, оправя няколко гънки на калъфките на меките столове, отива до кръглата маса и гледа внимателно, някак си замислено, лампата.

— Откакто съм се омъжила — казва тя, — от осемнайсет години имам тази лампа... Сега вече не можеш намери такива хубави неща...

В стаята има и много други предмети на същата възраст: като се започне от машата зад печката и се стигне до парцалените черджета по дъсчения под и яркоцветните картини по стените. Тези поставени на почетно място картини бяха изрязани внимателно от „Мемоарите“ на Казанова — наивни хромофотографии с кученца, агънца и деца, които издателят на времето изпращал като награда за читателите заедно с произведението на знаменития италианец. В кухничката, където едва можеш да се завъртиш, всеки ден госпожа Луца яростно чисти и трие съдовете и всички нужни за домакинството прибори. Тя не можеше да понася слугиня.

— Първо, всички са подли — казва тя. — Второ, вършат работата през куп за грош и като ги гледам, подлудявам.

Впрочем по този въпрос всички съседки са на едно и също мнение. Те са една от друга по работливи, домакинствата им блестят от чистота. И все пак от време се оплакват на мъжете си, че са самички, че нямат слугиня и че се блъскат като робини. Но моментите на възмущение отминават бързо — животът не променя тъй лесно своя ход.

Господин Лацку е с кръгло лице, доста червендалест, винаги с добре засукани руси мустаци, и още доста млад.

Той беше беден момък, от село. Отначало бе работил като стажант в съда и в префектурата, по-късно му дадоха и малка заплата. Какво бе правил-струвал, но беше се освободил от военната служба, а след това се бе оженил. Зографовата Луца беше много по-възрастна от него, беше навършила тридесет години, но имаше малка зестра и беше изключителна домакиня.

— Май все недоволна, доста сприхава, доста ревнива — казваше господин Лацку, — но голяма къщовница, работлива...

Живееха заедно вече осемнадесет години. Господин Григоре Лацку няколко пъти бе имал неприятности ту заради изчезването на едни документи, ту заради поверените му марки, които се бяха загубили. Но всичко това беше отминало отдавна. Той беше трудолюбив, добър и изпълнителен и се радваше на известно покровителство. През тези осемнадесет години им се бе родила само една дъщеря. Сега госпожица Ленца учи в професионалното училище. Кротка е и разбира от домакинска работа и току-виж, утре, другиден започнали да идват сватове. А господин Лацку вече се бе примирил със съдбата си. Знае, че по-високо не може да стигне, знае какви гозби ще яде отсега нататък, до края на живота си, знае колко вино му е позволено да плати за почерпка, за да не се разсърди жена му, когато и донесе заплата си... На празници, на Нова година изпраща визитни картички преди всичко на началниците. Изписва с красиви букви обичайното П. В. П. П. („Поздравявам Ви по случай празника“) и добавя „Почтителни благопожелания!“. Когато срещне хора, които „могат да му направят зло“, той бърза да ги поздрави, и то така, че сякаш иска да изтръгне заедно с шапката и всичката коса от главата си. С колегите си ту се поскарва, ту се сдобрява на чаша вино. С понискостоящите от него се държи и така, и така. Не се държи лошо, защото всеки си има своите грижи, а селяните, бедняците знаят, че

„докато не смажеш колелата, колата не върви добре“. И към малката му заплата от сто и тридесет леи се притуряше по нещичко от някогашните му събрата. Тези събрата обаче сега му свалят калпак, щом застанат пред него, и му казват:

— Господин Григоре, искам да извадя един документ...

Господин Лацку поглажда бавно мустаците си и хвърля хитър и много съчувствен поглед към просителя.

Щом се върне в къщи, веднага се захваща за работа. Трябва да се погрижи за градината, той винаги гледа пуйки и няколко гъски, а с остатъците от домакинството може да угои и две-три прасета. Освен караниците след пийване и при получаване на заплата разправи с госпожа Луца той има доста често. Госпожа Луца е сурова жена, а носът и е зачервен на върха от ревност. Отначало го ревнуваше даже и от сестра си, после започна да гледа с гняв и омраза всички по-млади от нея съседки. Господин Лацку отминаваше всички с известно безразличие.

С повече грижи и огорчения живееше госпожа Луца. Години наред всяка сутрин тя се ядосваше, като отиваше на пазар, години наред се ядосваше на дъщеря си, че къса прекалено бързо рокличките и обувките си, години наред всеки ден се ядосваше, когато седнеха да се хранят, години наред всеки път се стряскаше, когато в двора се разкряха кокошките, години наред крещеше към ястреба: „Къш, къш!“, пляскайки с ръце и размахвайки стиснати юмруци нагоре към небето; от години дебнеше на прозореца, когато приближаваше време Григоре да си дойде от канцеларията, дебнеше го иззад цветята и тогава на острия ѝ нос се появяваше кървавочервено петно. Години наред не бе имала нито миг на доволство и покой. След толкова години на непрекъснати ядове и огорчения, душата ѝ се бе озлобила и тя бе започнала да се проклина и да желае смъртта си.

— Глупости! — казваше господин Лацку и се усмихваше. — Я си намери някаква работа!

Госпожа Луца протягаше мършавата си шия към него; тя стоеше в сянката, гледаше го с искрящите си жълти очи и разтегляше устни в болезнена усмивка, която разкриваше две щърбини на горните ѝ зъби. Въздишаше, а душата ѝ кипеше от горчилка.

Една сутрин, след цяла нощ на мъчителни сънища, госпожа Луца се събуди в мрачно настроение. Излезе на двора по басмена пола,

наметнала на раменете си стар шал, кръстосан на гърдите и завързан на гърба. Този шал някога бе имал цвят, но сега изглеждаше като нещо вековно, като разкъсана и орфана кожа на животно от някакъв непознат свят. Отиде до курника, като пошляпваше с чехли; там наведе дългото си, мършава тяло, отвори бързо вратичката и започна да тършува с дългите си ръце в ниския тъмен кокошарник. Кокошките крякаха изплашени и учудено, но тя ги вземаше една по една и ги опипваше за яйца. Пусна петела — един стар пъстър петел с големи като ками шипове — и изслуша победоносното му тръбене. После внимателно пусна да излезе и шарения пуяк и двете пуйки — невестите на пуяка. Към тези три големи и благородни птици госпожа Луца изпитваше някаква особена обич и дори уважение. Никога не би се решила да пожертвува която и да е от тях за храна, пази боже! Пуйчетата, които им се излюпваха, се отглеждаха трудно, трябваше да ги храни с фий и извара, а след това ги продаваше. Пусна и шестте бели гъски от съседния курник. След това изнесе от кухничката торбичката със зърното и започна да ги мами със странен, писклив глас, докато кокалестите ѝ ръце хвърляха на всички страни зърното, сякаш сееха. В този момент над овощните градини се показва слънцето и изведнъж чистата, спретната къщичка се развесели. Из съседските дворове се дочуха гласове, подвиквания, разнесе се крякане на домашни птици; госпожа Луца се повдигна на пръсти, погледна през оградата нагоре и надолу и видя бели забрадки, познати лица, всекидневната сутрешна шетня из дворовете. Известно време гледа внимателно, после се върна отново при птиците. Донесе им прясна вода, хвърли им още зърно. И щом се отърва от тази грижа, бързо си влезе в къщи. В стаята, обикновена стая с маса, огледало, няколко стола и три легла с евтини кувертюри, господин Григоре и дъщерята още спяха, увити до под брадичките с червени юргани. Третото легло беше красиво оправено и застлано. Госпожа Луца започна да подрежда, да размества нещата, да ги нагласява по-добре, отначало тихо, след това доста шумно. На два пъти излиза, за да изтърси чергите и тръшка вратата след себе си. Погледна крадешком към ленивците, които спяха, и по лицето ѝ се виждаше, че е много недоволна.

— Какво значи това блъскане бе, жена? — измърмори господин Григоре, отваряйки очи. — И да си поспи ли не му се полага на човек в тази къща?!

— Какво? — троснато запита госпожа Луца. — А знаеш ли откога се е съмнало? Аз имам работа, не мога да чакам...

— Пак ли започваш? Всяка сутрин все едно и също...

— Ами, разбира се, тебе какво те засяга? Аз се блъскам като робиня, аз си лягам най-късно, аз ставам най-рано, не си усещам кокалите от умора и на всичко отгоре и вие имате лице да говорите!

— Кой дявол те кара да ставаш посред нощ?... — изръмжава с дебел недоволен глас Лацку.

Госпожа Луца беше готова да го порази като гръм с ожесточения си поглед, но леглото изскърца и мъжът ѝ се обърна с лице към стената. Дъщерята Ленца бе отворила очи още при първите думи на майка си и предпазливо, със страх се бе измъкнала изпод топлия юрган и бързо се обличаше.

— А ти? А ти? — закрепця госпожа Луца. — Какво се мяташ така, какво те прихвана? Ще скъсаш дрехите си!... По-полека! Спри де, по-полека, че ха си ги съдрала, ха съм ти счупила главата!

Момичето понечи да нахлузи обувките си, за да излезе по-бързо навън. Госпожа Луца се хвана за главата:

— Ах, тежко ми и горко!... Елате да видите, добри хора! И това ми било обувки?... Добре, Ленцука, ама така ли съм те учила да си чистиш обувките?... Я погледнете, добри хора, погледнете! Махай се отпреде ми, мързелано! Аз не мога да разбера как можеш да търпиш праха по себе си, по дрехите си, по обувките си... Аз когато бях на твоите години... Махай се по-скоро! За теб трябва железни дрехи и железни обувки, ама и тях ще съдъреш! Я погледнете, добри хора... как се мотае!

Изумена, госпожа Луца плесна с ръце. Господин Григоре изведнъж се обърна към нея:

— Ама какво ти стана бе, човек?! — кресна той. — Какъв дявол те е прихванал?...

Момичето беше се измъкнало навън. Госпожа Луца отпусна безпомощно ръце. Мъжът ѝ седна и отново кресна ядосано:

— Бре, бре, бре! Докато не затръшнеш вратата, докато не удариш, докато не обидиш — не може!... Ще ме накараш да си взема шапката и да хвана света!... Ще те пратя по дяволите и ще се махна!

И той започна да се облича бързо, с резки движения. Госпожа Луца излезе навън да види момичето, да нагледа кокошките, да вземе

метлата, да изтърси чергите, да свърши всичко, което трябваше. И докато шеташе, все въздишаше дълбоко и гледаше втренчено пред себе си с потъмнели, пълни с огорчение и гняв, очи.

— Какво сновеш така? Какво блъскаш? — извика господин Лацку.

Госпожа Луца измърмори нещо неразбрано.

— Какво казваш?...

Тя се обърна и излезе от стаята, говорейки си сама.

— Пак беснее! — каза с възмущение господин Лацку.

А госпожа Луца шеташе и тръшкеше всичко, каквото ѝ попаднеше под ръка, мислеше си за ядовете от днешния ден и от другите дни и тежка мъка я обхващаше. Когато поднесе кафето на мъжа си и филийката хляб на дъщеря си, мъката ѝ нарасна. След като остана сама и привърши сутрешната си работа, седна на пруста на слънце, въздъхна тежко и впери поглед в градината. Беше ѝ горещо и смъкна прастария си шал. Над челото ѝ беше паднал кичур коса. Тя бързо го мушна под забрадката и продължи да стои тъжна, загледана напред с леко отворена уста, сякаш тънеше в някакъв мрак, който все повече се сгъстяваше. Сякаш вече не чуваше леките шумове наоколо.

Тя мислеше. Преди всичко беше убедена, че не е ревнива. Само че не можеше да понася жената на Панаите Томеску от долния край на улицата, която постоянно пресрещаше Лацку. Всяка вечер тя заставаше на прозореца, мяукаше и кимаше с глава. Но мигар с това свършват нейните мъки? Откакто се е омъжила, един ден спокойствие не е имала. Даже и в празник пак трябваше да има поне час-два ядове и грижи. И самата тя не разбираше защо никак не ѝ вървеше. Приятелки нямаше, а и колкото бе имала, всички бяха се оказали подли същества; идваха у дома и само за да я следят и после да злословят по неин адрес, да стоят на приказки и да се кикотят с Григоре Лацку. От тях само интриги и сплетни. По-добре, че стана така: нито те да ѝ идват у дома, нито тя да ходи у тях. Сега имаше само две госпожи, с които се разбираше — жените на двама банкови служители, току-що преселили се от Галац. С тях си разменяше по някоя дума, но освен тях нямаше никой друг...

Всичко в главата на госпожа Луца беше объркано. Откъслечни мисли идваха и си отиваха. Сред многото причини за нещастията ѝ тя

не можеше да отдели нито една по-съществена, основна, която да оправдае разкъсващите гърдите ѝ въздишки и болезненото роптаене:

— О! Просто ще се побъркам... Иде ми да се хвърля в някой кладенец!...

Нещо смътно, неопределено сякаш се промъкваше в тялото ѝ, в мозъка. Нещо студено и неясно, някаква разкъсваща болка, която отговаряше на откъслечни мисли, която изричаше вътре в себе си със стиснати зъби:

— От толкова години... От толкова години... нямам мира... нямам миг почивка...

От толкова години само труд и мъка! Никога не бе приседнала с доволство, а всеки път с горчива въздишка. И сега тази студена разкъсваща болка преминаваше от костите ѝ, облъскани от работа, по цялото ѝ тяло и стигаше чак до мозъка ѝ.

Няколко черни пиленца се приближиха плахо до нея. На всяка стъпка вдигаха глави и я поглеждаха ту с едното, ту с другото си око. Госпожата, изглежда, ги забеляза и се помръдна. Те размахаха крилца и се разбягаха с писукане. В този необикновен миг тя напълно се опомни, вдигна изведнъж блестящите си жълти очи, проследи с поглед птиците и се загледа в зеленчуковите лехи на градината.

Скочи, отиде да набере копър, магданоз и зелен лук, върна се забързана, сякаш нещо я гонеше, и влезе в кухнята. Зашета в един ъгъл: повдигна едно дървено корито и извади няколко парчета месо, останало от предишната вечер. Изми ги грижливо, сложи ги в тенджерата, наточи шумно ножа в чембера на котлето и се спря разколебана.

— Ще направя същата гозбица, както вчера... — прошепна тя решително.

Извади тенджерата, мазнината и започна да готви. През отворената врата блестеше майското слънце. Откъм градината се носеше нежен полъх с мирис на цветя. Дълбока тишина цареше наоколо; само от време на време се дочуваше кукуригането на петел; нарядко отнейде далече долиташе вик, който поради голямото разстояние до къщичката на Лацку прозвучаваше мелодично.

Госпожа Луца изведнъж дочу гласове и се изтръгна от мъчителните си мисли.

— Кой е?

През градината, бавно, съвсем леко облечени, по чехли, идваха двете съседки, с които говореше от време на време — госпожа Луксица и госпожа Иляна... Мъжете им бяха отишли вече на работа и те идваха при нея, за да си разменят по някоя и друга приказка. Госпожа Иляна беше вече с прошарени коси, на възраст, майка на няколко деца. Движеше се трудно, задъхваше се и клатеше тежко глава, при което заиграваха вълните на тройната ѝ брадичка.

Госпожа Луксица беше още млада, очите ѝ грееха все още с младежки блясък на бялото, но вече повехнало лице.

Госпожа Луца им се усмихна вяло, тъжно. А госпожа Иляна Тимотей се отпусна на миндера до прозореца и попита високо с писклив глас:

— Какво правиш, мадам Лацку?

— Какво да правя? И аз с моите грижи, ето на, готвя...

— Точно тъй, мадам Лацку, човек вече не знае какво да готви...

Госпожа Луксица Георгиу беше се облегла на рамката на вратата, поднесе бавно до лицето си една неразцъфнала роза и дълго, дълго я мириса, притваряйки за миг очи.

— Мадам Лацку, какво ти е? — попита тя тихо с нежна усмивка.

— Като че ли си нещо наскърбена...

Госпожа Луца остави ножа настрана, избърса ръка в крайчеца на един пешкир и се загледа мълчаливо в двете си съседки. После въздъхна.

— Ееех, много ми са грижите!... — заговори тя с болка. — Днес рано сутринта имах една неприятност... Какво да правя? Като не мога друго, такава ми е орисията, не мога... Работата си аз трябва да я свърша навреме... Лягам си късно и усещам кокалите си като натрошени... Че каква почивка можеш да имаш?... Работа, работа, а от мъжа, мила моя, вярвай ми, никаква блага дума... Той се обърна и си излезе, какво го е грижа? По другите гледа...

Очите на госпожа Луца бяха помътнели, помръкнали.

Жената на Тимотей рече:

— Господи, мадам Лацку, че бива ли да се косиш заради такава жена...

— За кого говориш? — попита госпожа Луксица. — За Аглая Томескувата ли? Вчера я видях, издокарана, напудрена... Чудя се, откъде толкова пари?...

— Да, за нея става дума... — каза доволно жената на Тимотей.

А госпожа Луца изведнъж изпита желание да излее всичката си мъка, която се бе събрала в душата ѝ.

— Виждам я, непрекъснато я виждам — бързо рече тя. — Виждам я докарана, белосана и червисана, нагиздена... И чувам... Ту на вратата застане, ту на прозореца отиде, ту на пианото дрънка... и кой как мине оттам, все поглежда към нея... Само да знам, че има нещо между нея и Григоре, очите ѝ ще издера... Ами че тя жена ли е? Разбираш ли, мила моя, тя само с моди се занимава, а аз по цял ден се блъскам... Аз на две-три години една шапка си купувам, на пет години — една рокля... А той как не се трогне да каже: „Нà ти, божие създание, ето, вземи си и ти нещичко, не ходи като просякиня...“ Защо да не ми даде? Нали аз пестя, аз икономисвам, от един бан^[1] правя това, което други правят от десет, за пудри и парфюми не давам нищичко, аз съм почтена жена... На нито един бал не съм отишла, на нито една вечеринка, аз само работата си гледам. Какво да правя? Като съм си такава... загубена? Какво мога да направя?... Ето нà, от сутринта насам, мислите ли, че съм седнала поне за миг? Ту кокошките, ту подреждането в къщи, а сега и яденето, а в туй време колко има, дето стоят, стоят и гледат от прозореца и си мислят за разни глупости?... Не знам какво да кажа вече, не знам какво да правя, ама понякога, право ви казвам, ми иде да се хвърля в кладенеца!

Бързо, с плачлив глас се вайкаше госпожа Луца. Заговори отново за онова, което върши тя като домакиня, показа им изпорязаните си и изпободени пръсти и пак обидено подхвана дума за жената на Панаите Томеску, после заразправя с нескончаеми подробности за разбитата печка, на която вече не можеше да се готви.

— Аз не се занимавам с моди, не си правя шапки като онази... Не разбирам какво намират мъжете в нея...

— Такива са мъжете, такива... — вайкаше се и госпожа Иляна, като кимаше бавно с глава и клатеше вълнообразната си брадичка.

— Аз, право да ти кажа, госпожа Луца — обади се госпожа Луксица, миришейки продължително неразцъфналата роза, — право да ти кажа, аз бих зарязала тези работи и не бих се тревожила толкова много... И аз си имам куп неприятности... но аз вземам някоя книга или вестник и чета... Би трябвало и ти да си починеш малко... А то само работа, идва време, когато ти дотегне.

Настъпи кратко мълчание. Госпожа Луца понечи да възрази и впери мътния си поглед в младата си съседка. Но Луксица бе обърнала глава при познатите викове, които се чува наблизо.

— Я! — сепна се тя — Децата... Тръгвам си... Току-виж, че яденето ми загоряло на огъня!...

Откъсна се от вратата и забърза към къщи.

— Е, как да не полудееш? — изведнъж избухна след нея жената на Лацку, гледайки втрещено другата си съседка. — Гледай ти? Книга да прочетеш, вестник да прочетеш! До това ли ми е на мен?! А пък и тази: кичи се с цветя, носи кок и се мисли за красива... Ще се пръсна от яд...

— Господ е напълнил света с каквото е могъл — отвърна жално госпожа Иляна. — Ще ти кажа, мадам Лацку, за тази дама нещо, ще ахнеш от изненада...

И двете си зашушукаха. Сред разговора госпожа Луца пак започна обичайните оплаквания. В този ден тя имаше една болка, която трябваше да излее с думи.

Като си отиде и госпожа Иляна, жената на Лацку остана отново сама, все така недоволна, и продължи да въздиша и да мърмори ядно:

— Ето я и тази, ходи като пощаджия от къща на къща... У дома и едно нещо не е на мястото си... А като се върне мъжът ѝ в къщи, има, клетият, да чака, докато хапне нещо!

Все тъй мрачна и навъсена, тя си свърши кухненската работа, остави гърнетата и тенджерите настрана и излезе да събере яйцата от полозите.

Но на прага се вцепени от ужас, облеци очи, размаха дългите си ръце нагоре и се развика:

— Тежко ми, горко ми! Ястребът!

Петелът бе надал сигнал за тревога и кокошките, размахвайки крила, се втурнаха да се скрият. Грабливата птица се спусна от висините като стрела и налетя в градинските храсти върху една бяла кокошка. Сграбчи я в ноктите си и се помъчи да я вдигне и да прелети над стобора.

Госпожа Луца закрепця продължително: „Къъш!“; втурна се да го гони, грабна тичешком един ръжен, вдигна го високо и през люляковите храсти и френското грозде се нахвърли срещу врага. Кокошката се мятеше; ястребът я стискаше в ноктите си и я

зашеметяваше, като я удряше с клюна по главата. Но при буреносното приближаване на жената той рязко се издигна, размаха крила между дърветата, прелетя спокойно над оградата и веднага се изгуби.

Жената на Лацку хвана внимателно кокошката, огледа я и я остави пред себе си на земята. Гледаше я как отваря човката си на равни интервали, как стои със затворени очи, по-скоро умряла, отколкото жива. Госпожа Лацку се огледа наоколо, вдигна очи натам, накъдето беше излетял врагът, и избухна:

— Господ да го убие! Чумата да го тръшне! Само туй ми трябваше сега след всичките ядове, дето ги имам!... Какво ще правя сега? Гръм да беше го ударил! Ей на, кокошката умира...

Вдигна птицата от земята, занесе я тичешком до кухнята, напръска я с вода и я гледа тревожно и тъжно, докато тя се вцепени.

Тогавя отново започна да се вайка и тихо да къльне. Така, мърморейки с яд и мъка, прибра яйцата от полозите, ошета в цялата къща, като бършеше бързо и гневно праха от всички ъгълчета на гостната, върна се в кухнята и се спря на прага. Беше ожадняла. Забърза с ведрото към кладенеца до пътната врата. Върна се, напълни чашата, изпи бързо водата и отново зашета из кухнята.

— Като че ли ме боли главата — прошепна тя. — Какво ли може да ми е?... Не зная вече какво да правя, толкова ми е тежко!

След някое време чу биенето на часовника на катедралната кула — беше единадесет часът. Ей сега ще си дойдат Григоре и дъщерята — трябваше да слага мамалигата.

На масата дъщерята Ленца както обикновено мълчеше. В тъжните дни на своето детство тя бе придобила един постоянен страх, почти ужас от гнева на майка си. Григоре Лацку се хранеше бавно, сякаш всичко му беше безразлично, макар да виждаше добре, че жена му всеки момент щеше да избухне.

— Ти защо не ядеш? — попита той по едно време.

— До ядене ли ми е на мене? — каза сдържано тя. И изведнъж започна да излива горчилката си.

Ето на, той все сама я оставял в къщи, без помощник, без нищичко, и ястребът дошъл и уморил една кокошка. По-добре било каторгата, смъртта, отколкото такъв живот!

— Остави ме на мира бе, човек! — извика ожесточено мъжът й. — И какво, като я уморил? Една кокошка! Голяма работа! Да не струва

повече от една кокошка? Дявол да я вземе! Остави ме на мира, да се наям като човек и да ми се услади яденето...

Госпожа Луца беше изморена от толкова много неприятности и едва можа да промълви:

— Разбирам. Разбирам много добре! Теб какво те е грижа! Аз една рокля не съм си ушила, една шапка не съм си купила. От сутрин до вечер се трепя, капвам от умора, бял ден не съм видяла... Какво да правя? — продължаваше госпожа Луца с горчив смях. — Аз не мога да се наконтя и да застана на прозореца, да пресрещам мъжете и да им намигам. Аз не се занимавам с моди. Аз съм почтена жена! Един господ само знае колко се мъча. Я ме погледни, гледай, ама какво те е грижа?! Ти се наядеш ще си излезеш, какво те е еня?! А аз тук стоя като болна. Иде ми да се хвърля в кладенеца надолу с главата...

Мъжът и я гледаше с безразличие:

— Какво си баеш там бе, човек?! За какви моди и прозорци говориш? Върви и се хвърли надолу с главата в кладенеца, щом нямаш друга работа!

— Знаех си аз, че такава е отплатата към робинята! — изохка тежко госпожа Луца.

— Ей, и какво искаш бе, човек? Какво искаш? — неочаквано ревна мъжът. — Остави ме, дявол да го вземе! Няма ли да имам и аз един спокоен ден в тази къща? Онзи ден разправии, вчера разправии, днес разправии, от години всеки ден разправии за неща, които ти се привиждат!...

Той нахлупи шапката си и излезе, мърморейки:

— Едно си баба знае, едно си бае!

Госпожа Луца се отпусна бавно на стола и затвори очи.

Отново чу тези думи. Когато вдигна клепачи, дива омраза сякаш бликна от жълтите пламъчета на очите ѝ. Отиде до огледалото, огледа се, опипа острия си и червен на върха нос, после бавно излезе, отиде в кухнята, намокри една бяла забрадка и я постави на челото си.

Ленца идваше от градината. Госпожа Луца застана на пруста и дълго я гледа как се приближава. Спря я и грубо ѝ рече:

— Какво търсиш в градината? Какво се мотаеш? Аз тук се мъча и скъсвам от работа, а ти ще ми хойкаш? Хайде, тръгвай за училище! И да не те виждам пред очите си, мързелано!

В горещия следобед се носеха сладки ухания от всички градини. Един облак закри слънцето и няколко капки тупнаха тук-там по прахоляка из двора. Още по-ярка светлина заля тихия двор. Госпожа Луца усети, че е гладна, влезе в кухнята и хапна набързо, права, парче мамалига и няколко късчета месо. Испита странна жал към самата себе си.

„Така ядат робините...“ — помисли си тя и като че ли усети горещи сълзи в очите си.

След това запаса една престилка и излезе да събира пресни яйца по съседките. Плачевният ѝ глас се чуваше в близките и в подалечните съседски дворове. Върна се късно, задъхана, с пълна престилка. Затърси квачката — една шарена кокошка. Намери я в един изоставен полог, между разкъсани паяжини, зад кокошарника. Донесе я, мъчи се известно време да я насади върху яйцата, захлупи я с една счупена кошница и после си помисли с ужас, че е закъсняла с храненето на птиците.

Започна да мами пуйките, гъските, кокошките и им даде зърно. Бързо им донесе и вода. След като свърши и тази работа, отново се разтича без почивка: в градината — да плеви, из стаите — да приготви дрехите, които трябваше да пере на другия ден. Слънцето слизаше бавно-бавно към хоризонта. Дъщерята и Григоре се върнаха в къщи, госпожа Луца беше вече съвсем капнала от умора. Завариха я пред кухнята да гледа кокошката, хвърлена до плета. Момичето се промъкна боязливо в кухнята. Беше жадно. Докато то пиеше вода, госпожа Луца се обърна и се разкреця:

— Какво правиш там? Чак сега ли си идвате?! Разходихте ли се достатъчно?!

Момичето се дръпна назад и изгърва чашата на земята. Госпожа Луца се сепна от острия шум на строшения в пода порцелан и се хвана за главата:

— Божичко! Божичко! Ето и чашата счупи! От осем години я пазех! Купих я на Илинденския панаир. Сега счупи и тази! Ето защо побеснявам, ето защо ми иде да хвана света!

Детето със сълзи на очи отиде в стаята. Госпожа Луца я последва с проклетия и вайканици. И щом видя Григоре, отново се сети за модите и фасоните на „онази отдолу“. Гласът ѝ веднага спадна до обичайното вайкане. Детето се беше свило в един ъгъл. Лацку стоеше

неподвижно и гледаше през прозореца. Мракът в стаята все повече се съгъстваше, а госпожа Луца не млъкваше. Лека-полека я обхващаше някаква отмалялост, завиваше ѝ се свят, сякаш пред очите ѝ започваха да играят червени светлини.

— Цял ден, цял ден не съм се спряла... ето, цял ден съм се блъскала... А нейна милост навярно е седяла до прозореца и си е дрънкала на пианото. Аз съм зла, аз съм *баба* — твоя милост какво те е еня?! Твоя милост се забавлява и гуляе... Проклетницата, дъщеря ти, троши каквото ѝ попадне и все аз съм виновна.

— Я стига, жено, остави детето на мира! — избухна Лацку. — Защо го кълнеш?

— Да го оставя на мира ли? На тебе се е метнало. Утре, другиден ще се нахвърли върху мене да ме бие! Утре, другиден ще се нахвърлите и двамата върху мен.

— Затваряй си устата бе, човек! — изрева Григоре. — От едни час ми надуваш главата! Боже господи, днес, изглежда, си се побъркала.

— Не мога повече, не мога повече! — изстена госпожа Луца. — Години наред се блъскам като робиня, години наред, години наред всеки ден... като робиня... а за мене няма даже и една блага дума, нищичко... Тръгнал си подир онези модерните, подир онази мръсница, Панаитевата, а аз пъшкам тук и се мъча!

— Затваряй си устата, жено! Знаеш, че от известно време и аз излизам от търпение...

— Знам, знам, знам!... Ах! Знам... — смееше се отчаяно жената. — Хайде, скочи, удари ме... Тръшни ме на земята и ме стъпчи с крака... После иди при оная Панаитевата... А аз като робиня тук, като робиня... Години наред... години наред...

— Млъкни, стига си врещяла така, че ще те чуят хората! По-добре запали лампата и сложи масата.

— Не мога да мълча, защото съм стара и побъркана, не мога да мълча...

Известно време мъжът ѝ мълча, докато жената говореше безспирно. След това стана и понечи да излезе.

— Къде отиваш?! — изкрещя госпожа Луца. — Надолу ли отиваш? Аз не съм модерна, аз не си купувам шапки, за какво съм ти?... Върви, отивай...

— Остави ме бе, човек! Остави ме! — изрева Лацку, изпаднал в ярост.

Изплашеното момиче в ъгъла сподави писъка си. Блъсната, госпожа Луца удари главата си във вратата и падна на земята. Лацку излезе бързо на улицата и тръгна бавно някъде нагоре.

Госпожа Луца се изправи безмълвно в мрака, влезе в кухнята и запали огъня. Сложи котлето за мамалига. И права, потъна в горчиви мисли за страданията си, за своите дългогодишни страдания, които нямаха край.

— Не мога повече! Не мога повече! — стенеше тя с болка. — Не мога повече!... От години се мъча, не повече не мога.

Опипа удареното си слепоочие и сякаш от цялото ѝ измъчено същество бликна някакъв подтик да вземе някакво решение. И като в проблясване на мълния се видя на дъното на кладенеца с разбита глава, а тези, дето я измъчват, се бяха насъбрали наоколо и надничаха ужасени към дъното, откъдето робията ги гледаше с оцъкдени очи.

— Трябва да свърша, трябва да свърша!... — и тръгна веднага, без да си дава сметка какво прави, към кладенеца до пътната врата. Когато стигна, спря се, сложи ръка върху каменния обръч, после на колелото, после на синджира. Усети студеното желязо и изведнъж, като поразена от гръм, я обзе луд страх, който я обгърна като в леден саван. Върна се, седна на пруста и изпадна в унес. Стоеше неподвижно, без да мисли за нищо. Това беше първата почивка на госпожа Луца през този ден. Наоколо беше тихо. Откъм градината полъхваше прохладен въздух и тя сякаш усети в цялото си тяло сладостта на почивката... После вдигна глава и видя, че в кухнята свети. Изпълненият с вълнение ден още не беше свършил. Някаква особена жал, някаква остра, разкъсваща болка на безсилие се надигна от вътрешностите ѝ към очите, тя се отпусна на пруста и заплака. Никого си нямаше тя, никой не се трогваше от нейните страдания, струваше ѝ се, че ей сега ще умре от умора. Продължаваше да плаче тихичко. Вече беше късно, когато в тишината дочу стъпките на Лацку. Чу от прага и плахия, нежен глас на момичето:

— Мамичко, мамичко!...

Изправи умореното си тяло, стенийки, и влезе да приготви вечерята.

1909 г.

[1] Една стотна от лея. — Б.пр. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА



<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.